Baltic Deal

– BÄSTA MÖJLIGA MILJÖÅTGÄRDER PÅ GÅRDEN

Genom internationellt samarbete och lantbrukarnas engagemang



Hur mycket – hur många?

2500 lantbrukare
1800 gjorda eller planerade åtgärder och investeringar
300 evenemang
300 rådgivare
117 demonstrationsgårdar
50 miljöåtgärder
7 länder: Danmark, Estland, Finland, Lettland, Litauen, Polen, Sverige
5 rådgivningsorganisationer
4 miljoner euro
3 år: 2010–2013
2 lantbruksorganisationer
1 mål: mindre läckage av näringsämnen från lantbruk till Östersjön

Projektet kännetecknas av

- ☑ Gårdsaktiviteter
- ☐ Snabba lösningar
- ☑ Kunskapsutbyten
- ☑ Rådgivning och demonstrationer
- ☐ Teoretiska analyser
- ☑ Rådgivare och lantbrukare
- ☑ Ekonomi
- ☑ Samarbete
- ☐ Uppdraget slutfört
- ☐ Industrimässigt lantbruk
- ☑ Jordanalyser
- ☐ Professorer och byråkrater
- ☐ Bekämpningsmedel
- ☑ Resurseffektiv användning av växtnäring
- ☑ Framtid
- ☑ Gränsöverskridande

Part-financed by the European Union (European Regional Development Fund)
Baltic Sea Region Programme 2007–2013
NIB NORDIC INVESTMENT BANK
NEFCO NORDIC ENVIRONMENT FINANCE CORPORATION
EUSBSR EU STRATEGY FOR THE BALTIC SEA REGION
MTK
mes Rural Development Foundation
KNOWLEDGE CENTRE FOR AGRICULTURE
LITHUANIAN AGRICULTURAL ADVISORY SERVICE
CDR
Ltd "Latvian Rural Advisory and Training Centre"
FEDERATION OF SWEDISH FARMERS

PRODUKTION: BALTIC DEAL 2013 WWW.BALTICDEAL.EU. GRAFISK DESIGN: GLOBAL REPORTING. FOTO: ISTOCK.



FOTO: STINA BERGSTRÖM

Kunskapsutbyte

Inom projektet har stor vikt lagts vid att utbyta kunskap om bästa jordbrukspraxis, åtgärder och investeringar – kunskap som annars oftast hålls inom länder, organisationer och individer.

2500 lantbrukare

Flera hundra forum har tillsammans gjort det möjligt för människor att mötas och utbyta kunskap. Stora konferenser och seminarier har fungerat som mötesplatser för rådgivare, experter och beslutsfattare och gjort det möjligt att diskutera näringsämnen ur olika aspekter. Småskaliga möten för lantbrukare har varit viktiga för att göra särskilda lösningar och framtida planer för den enskilda gården möjlig. Dessutom har journalister deltagit vid pilotaktiviteter och studieresor. Totalt har mer än 5000 personer deltagit i projektets olika evenemang, varav 2500 lantbrukare. Resultatet är nya viktiga insikter och kunskaper som är nödvändiga för en hållbar framtid.

Rådgivare utan gränser

Rådgivarna känner till markförhållanden, lantbrukarna och regelverket i sina respektive områden och har bred erfarenhet av både vetenskap och praktik. Därför spelar de en viktig roll i förändringsarbetet inom lantbruket. Omkring 100 strategiskt utvalda rådgivare har varit direkt involverade i projektet Baltic Deal och utfört ett ovärderligt och gränsöverskridande arbete. Dessutom har fler än 250 fältrådgivare kunnat nås via olika evenemang och sammankomster. Genom samarbetet mellan länderna har rådgivarna fått större förståelse för de skillnader som finns i de nationella rådgivningssystemen i Östersjöregionen. Detta utgör en utmärkt grund för förbättring av de nationella rådgivningsprogrammen.



Vad har uppnåtts?

Skapat en stark samarbetsplattform för lantbruks- och rådgivningsorganisationer runt Östersjön.
Utvecklat en gemensam strategi för Östersjöregionen för att stärka lantbruksrådgivningen.
Etablerat ett nätverk av fler än 100 demonstrationsgårdar runt Östersjön.
Demonstrationer av kostnadseffektiva och hållbara åtgärder för lantbrukare.
En snabbare spridning av innovation och teknik över nationsgränserna.

Varför är Baltic Deal viktigt?

För att bidra till att återskapa Östersjöns miljöstatus.
För att på ett hållbart sätt minska lantbrukets näringsläckage till grund- och dagvatten.
För att på ett konkret sätt ta tillvara på kunskapsutbytet mellan lantbruken runt Östersjön.
För att motivera allmänheten och jordbrukssektorn att ta sig an ett frivilligt, förebyggande och hållbart förhållningssätt till miljöinvesteringar.

Demonstrationsgårdar

Baltic Deals nätverk av demonstrationsgårdar består av 117 lantbruk utspridda i de sju länder som är involverade i projektet. Demonstrationsgårdarna ligger i framkant inte bara vad det gäller näringsämnen utan också när det gäller andra miljöaspekter. De är dessutom välorganiserade och välskötta företag och ägs av lantbrukare som välkomnar besökare till upplevelse och dialog.

Lantbrukarnas investering i miljön

Demonstrationsgårdarna har, eller planerar att, genomföra 1785 åtgärder och investeringar för en bättre miljö (period 2000–2015). I snitt betyder det 16 åtgärder per gård. Fler än fyra genomfördes på gårdarna under projektperioden och 2–3 ytterligare är planerade för den närmaste framtiden.

Ökade kunskaper om marken

På de flesta demonstrationsgårdarna görs kontinuerlig uppföljning och analys av den egna produktionen, ofta tillsammans med rådgivare. Många lantbrukare arbetar redan med växtnäringsbalanser, men skulle ha nytta av bättre kunskap om markens fysiska och kemiska egenskaper. En mängd åtgärder har genomförts, så som optimerad hantering och spridning av handels- och stallgödsel, fånggrödor, skyddszoner och justering av djurens utfodring. Rent konkret kan investeringarna handla om en förbättrad applikationsteknik, N-sensorer, annan teknik för precisionslantbruk eller markförbättrande åtgärder.

Vikten av att nätverka

Det som många lantbrukare har uppskattat mest av allt är möjligheten att träffa andra både inhemska och utländska lantbrukare. Dessa möten kan vara en sporre till att förbättra och utveckla den egna gården. Fler än 200 av projektets evenemang, med 4000 deltagare, har fokuserat på demonstrationsgårdarna. Omkring 2500 personer har besökt själva demonstrationsgårdarna.



En strategi för miljörådgivning inom lantbruket i Östersjöregionen

Inom projektet har man utvecklat och testat en strategi som ska utveckla miljörådgivningen inom lantbruket i Östersjöregionen. Strategins huvudbudskap är att fortsätta stärka det internationella samarbetet mellan rådgivare. Genom att lyfta varje lands styrkor respektive svagheter inom olika kunskapsområden kan man stimulera kunskapsutbytet över landsgränserna. Ett annat viktigt budskap är att stärka nätverket av demonstrationsgårdar, både inom landet och internationellt, och tillhandahålla rådgivning.

Mervärden över gränserna

Det finns tydliga mervärden med att arbeta över nationsgränserna. Det viktigaste är möjligheten att jämna ut skillnaderna mellan länders olika åtgärder, rutiner och sätt att skapa intresse hos och utbilda lantbrukarna. Än viktigare är den här typen av nationsöverskridande arbete för att kollektivt främja och lyfta hela lantbrukssektorn i Östersjöregionen inom de nämnda områdena.

Nationella program hanterar växtnäring

Det finns redan idag framgångsrika processer i flera länder som syftar till att öka gårdarnas resurseffektivitet vad gäller växtnäring. Utöver de vanliga rådgivningsorganisationerna finns det också nationella program som till exempel Greppa Näringen i Sverige och TEHO+ i Finland.

Beprövade åtgärder

Lantbrukare kan minska växtnäringsläckaget från gården och samtidigt spara pengar genom att förbättra rutiner, vidta åtgärder och investera i den främsta tekniken.

Omkring 50 miljöåtgärder finns listade på **www.balticdeal.eu** varav vissa kräver ekonomiskt stöd för att kunna anses hållbara. Ett urval av åtgärderna:

- Växtnäringsbalans på gården
- Markkartering
- Mer gräsvallar
- Vinterbevuxen mark
- Svämtäcke på gödselbrunnen
- Gödslingsplaner
- Fånggrödor
- Precisionsjordbruk
- Hantering av fastgödsel
- Våtmark för att fånga växtnäring
- Tak på gödselbrunn
- Skyddszoner

VARJE LANTBRUKARE KAN …

HA FÖRSTÅELSE FÖR att effektiv resursanvändning är nyckeln till långsiktig hållbarhet inom lantbruket.

HA FÖRSTÅELSE FÖR att förbättrad hantering av fosfor och kväve ofta har ekonomiska fördelar för gårdens ekonomi.

FÖLJA REGELVERK och tvärvillkor som strävar efter att minimera läckage av näringsämnen.

STRÄVA EFTER att använda rutiner som bidrar till långsiktigt bördig mark, större skörd och minskat läckage av näringsämnen från gården.

UTFÖRA JORD- OCH FODERANALYSER och göra växtnäringsbalanser för att optimera resurserna på gården.

SÖKA PROFESSIONELLT STÖD från rådgivare för att på bästa sätt använda gårdens fulla potential, vad gäller möjliga åtgärder och rutiner, och därmed förbättra ekonomin och reducera näringsförlusterna.

TILLSAMMANS MED ANDRA lantbrukare delta i gruppaktiviteter för förbättrad vattenkvalitet.



VARJE RÅDGIVARE KAN …

BIDRA till att öka lantbrukarnas kunskap om hur växtnäringsläckage uppstår och hur det kan förebyggas.

VARA UTRUSTAD med aktuella kunskaper om de bästa åtgärderna för att minska näringsläckage.

UPPMUNTRA till att göra jordanalyser och växtnäringsbalanser på alla gårdar.

STÄNDIGT SÖKA efter nya verktyg och ny kunskap som tillsammans förbättrar ekonomisk och miljömässig prestanda i lantbruket.

SAMARBETA med demonstrationsgårdar och ge dem stöd i att beskriva och analysera de ekonomiska och miljömässiga effekterna av de åtgärder som gården valt att genomföra.

”Polska lantbrukare och rådgivare samlade på sig idéer och inspiration vid olika möten. Till exempel väckte reducerad jordbearbetning stort intresse tack vare sin positiva påverkan på skördens avkastning, kostnadsreducering och miljöskydd. *Polen*



VARJE LAND KAN …

TILLHANDAHÅLLA nationellt fördelaktiga ramverk, med CAP (Common Agricultural Policy) som grund, som gör det möjligt för lantbrukare runt Östersjön att bli än mer miljövänliga.

UPPMÄRKSAMMA att förbättrade jordbruksrutiner vad gäller resurseffektiv användning av växtnäring är en väg till minskat läckage.

UTÖKA den för länderna obligatoriska rådgivningen som rör tvärvillkoren till att innefatta kostnadsfria rådgivningsprogram, så som Greppa Näringen gör i Sverige. Dessa sträcker sig då längre än tvärvillkoren och gör det möjligt för rådgivningsorganisationerna att bli knutpunkt för kunskap om miljömässigt hållbar utveckling.

STÖDJA nationella nätverk av demonstrationsgårdar.

FINANSIERA internationella samarbetsprojekt inom lantbruk som ökar hastigheten av kunskaps- och innovationsflöden över nationsgränserna runt Östersjön.

HA INSIKT i att det inte finns någon universallösning för att minska läckaget av näringsämnen, utan att möjligheterna är många, och att förändringen tar tid.

SKAPA ALLMÄN MEDVETENHET om att Östersjöns nuvarande dåliga skick är ett resultat av 50 års samhällsutveckling och inte nödvändigtvis kopplad till den aktuella näringsbelastningen som ligger på nivåer liknande de på 50-talet.



Erkännanden

Projektet har uppmärksammats och fått stort erkännande från olika organisationer och samfund av flera anledningar:

- Initiativet togs av fem lantbruksorganisationer och är ett av få verkliga initiativ från den privata sektorn inom EU:s strategi för Östersjöregionen.
- Näringsläckage och övergödning är ett högprioriterat ämne inom EU:s strategi för Östersjöregionen.
- De föreslagna lösningarna strävar efter att vara både ekonomiskt och miljömässigt genomförbara och därför attraktiva att använda även efter projektets slut av projektets partners, rådgivare och lantbrukare.
- Ett starkt fokus på lantbrukare och miljö med ömsesidiga vinster gör Baltic Deal projektet relevant som ett regionalt inspel i processen att omformulera CAP.

TACK VARE DETTA:
Friends of the Earth Europe och WWF Europe har nämnt Baltic Deal på sin webbplats: ”Under de tre år det har funnits har programmet [Baltic Deal] tydligt visat hur länder kan samarbeta och frivilligt skapa system som tar fasta på de miljömässiga utmaningarna”.

DG Regio har i ett flertal sammanhang nämnt Baltic Deal som ett föredömligt exempel på flaggskeppsprojekt inom EU:s makroregionala strategier.

COPA-COGECA, ett samlingsorgan för de europeiska lantbruksorganisationerna och -kooperativen, anser att Baltic Deal med sina attraktiva lösningar som är gynnsamma ur många aspekter är en positiv och förebyggande lösning som kommer från jordbruksektorn självt.

”Projektet har gjort det möjligt att stärka banden med både den akademiska sektorn och icke-statliga miljöorganisationer. Vi har haft ett nära samarbete för att se förändringarna av urlakning av NPK i Lielupes avrinningsområde men även vad det gäller att anlägga skyddszoner, anlagda våtmarker, sedimentationsfällor och hantering av översvämningsområden”. *Lettland*

Framtidsplaner

Det finns planer på en fortsättning, först ett övergångsprojekt och därefter Baltic Deal 2.0, där ansökan i det senare fallet görs i en kommande större utlysning inom EU. Baltic Deal 2.0 skulle bestå av 15 partners, 9 länder och en budget på 5-8 miljoner euro. Projektets fokus skulle vara att utveckla och stärka nätverket av demonstrationsgårdar och dess aktiviteter såväl som att stärka nätverket för rådgivarna. Det skulle innefatta fler investeringar och åtgärder på gårdsnivå, förstärkt växtnäringsfokus men även andra kritiska vattenmiljöfrågor som kan tänkas relevanta.

”Företagsutveckling, produktion på gårdsnivå och miljösatsningar har direkta samband. Eftersom varje gård och dess produktion är unik är det givet att de lösningar som används måste vara skräddarsydda och baserade på specifik kunskap om en viss gårds villkor och produktionssystem. Gårdspecifik rådgivning och demonstrationsgårdar spelar en viktig roll när det gäller att stödja lantbrukarna med kunskap och förslag på förbättrade åtgärder. Baltic Deal har verkligen lyft jordbrukssektorn runt Östersjön markant i det avseendet.



FOTO: JOHANNA NORIN

Helena Jonsson
Avelsuppfödare av ekologiska herefordkor, förbundsordförande Lantbrukarnas Riksförbund, LRF, och ordförande i Baltic Deals styrgrupp

Östersjöregionalt sammanhang

Projektet tar avstamp i olika politiska satsningar för Östersjöregionen som tillsammans med kompletterande finansiering har gjort det möjligt att genomföra projektet:

EU:s Strategi för Östersjöregionen – föddes ur önskan om ett kollektivt ansvar för den miljömässiga försämringen av Östersjön och en överenskommen plan för att hantera denna och andra utmaningar och möjligheter i regionen.
HELCOM:s åtgärdsplan för Östersjön (BSAP) – med överenskomna mål och därtill hörande aktiviteter för att återställa Östersjöns miljöstatus.
Östersjöprogrammet 2007–2013 – strukturfondsprogram som i första hand stödjer ekonomiskt relevanta projekt med partners från ett stort antal Östersjöländer.
NEFCO/NIB:s Östersjöfond – en fond grundad av Sverige och Finland som har bidragit med medel till teknisk utrustning till projekt som stödjer införandet av HELCOM:s åtgärdsplan för Östersjön.
Baltic Manure och Baltic Compass – EU-projekt som kompletterar Baltic Deal med sitt fokus på gödselhantering och policy-analys av näringsämnesfrågor.
WWF Baltic Ecoregion Program – dess tävling WWF Baltic Farmer Award har ökat statusen för de mest miljövänliga lantbrukarna i regionen.

Vad handlar det om?

- Övergödning indikerar en störning i ekosystemet orsakad av stora mängder näringsämnen. Svår algblomning och stora, döda områden av sjöbotten är uttryck för problemet.
- Näringsämnena i Östersjön kommer från dess avrinningsområde, men också från själva sjön. Största delen fosfor kommer från marina bottensediment under syrefria förhållanden.
- De näringsämnen som kommer från avrinningsområdet kan vara naturligt bakgrundsläckage från marken eller resultatet från människors verksamhet så som läckage från jordbruk, avloppsvatten, industri och skogsbruk.
- Näringsbelastningen ökade kraftigt från 1950 till 1980 med anledning av den ökade efterfrågan på mat och en stark tillströmning av folk till stora kuststäder utan tillräcklig avloppshantering.
- Efter en topp på 80-talet har näringsbelastningen nu sjunkit till nivåer liknande de på 1950-talet.
- 85 miljoner människor bor i Östersjöområdet. Genom att leva, äta, arbeta och resa påverkar de alla vattnets ekosystem.
- Det kommer att ta lång tid att återställa den övergödda Östersjön till sin grundnivå. Dagens insatser kan vara mätbara om 30-50 år, det vill säga omkring 2050.
- Ytterligare förbättringar inom jordbruket kan reducera läckage av näringsämnen markant.